

Ljubiša Lilić

Fakultet za fizičku kulturu, Leposavić

NEKE MORFOLOŠKE KARAKTERISTIKE FUDBALERA

1. UVOD

U identifikaciji dimenzija koje participiraju u sportskom uspehu Gaus-Raov linearni model zauzima reprezentativnu metodološku poziciju, posebno sa stanovišta hijerarhijskog pristupa faktora koji determinišu sportski uspeh. Dakle, pouzdanija prognoza sportskog uspeha nije moguća bez sagledavanja kompleksa antropoloških determinanti: od tipične građe fudbalera (morfologija) do polivalentnih dimenzija sportske duhovnosti manifestovane kroz motoriku, tehniku i taktiku fudbalske igre.

U interakciji saznanja o statusu morfoloških dimenzija i njihovih tendencija leže brojni indikatori koji determinišu uspeh u fudbalskoj igri. To su praktične informacije koje u okviru odgovarajućih misaonih procesa dozvoljavaju mogućnost da čovek, s obzirom na potrebe, projektuje i oblikuje aktuelne morfološke dimenzije. Dakle, suštinska spoznaja morfoloških faktora prepoznatih preko kvalitativno-kvantitativnih obeležja predstavlja značajan signal instrumentalizovane relacije čovek-fudbalska igra.

Oslanjajući se na logiku Gaus-Raovog linearnog modela S.Živanić i Č.Stamenković (1979.) u svom radu stižu da ocene da morfološke i funkcionalne dimenzije bitno utiču na takmičarske rezultate (jedne prvoligaške ekipe) posebno u završnici takmičenja.

Njima se pridružuje S. Joksimović (1981.) zapažanjem da vrednosti morfoloških dimenzija srazmerno rastu sa višim rangom takmičenja. S. Sotiris (1992.) nalazi da morfološke karakteristike u specifičnim motoričkim sposobnostima učestvuju sa 42% varijabiliteta. Tako viši fudbaleri imaju veću snagu i bolju preciznost udarca po lopti nogom i glavom.

S.Sekereš (1985.) tome dodaje da dimenzionalnost skeleta i telesna snaga imaju pozitivan doprinos u motorici fudbalera.

Tu su i rezultati I.Imbronjeva (1989.) koji ocenjuje da dominantne antropometrijske mere u prognozi trčanja po polukrugu učestvuje sa skromnih 14%.

Imajući u vidu da nauka ne trpi večite istine, svaka etapa u razvoju naučne

radoznalosti ima potrebu da se fokusira na analizu određenih problema i pokuš da apstrahuje bitne koordinate kojima će usmeriti projektovani fudbal i da poput rešene zagonetke ponude adekvatne odgovore na sve brojnija pitanja savremenog, odnosno modernog, fudbala. Pri tome valja napraviti distinkciju ova dva pojma. Naime, ove jezičke blizance (moderan i savremen) mnogi stručnjaci s pravom percipiraju kao jezičke sinonime. Međutim, fudbalski eksperti, poput etimologa, u auditivnoj percepciji “moderan” prepoznaju njeno francusko poreklo u kojem suština “modernog”, nije samo u fudbalskom prezentu, već u fudbalskom trendu kojim se nazire futur determinisan funkcijom minule i tekuće fudbalske igre. Tako bi, pod modernim fudbalom valjalo razumeti, a po mogućstvu i u manifestnom prostoru tekuće interpretacije fudbalske igre, prepoznati trend latentnih dimenzija koje prate odgovarajuća rezultatska postignuća, uz naglasak da samo rezultati testirani u fudbalskoj laboratoriji pred milionskim auditorijem imaju pravo na upoštavanje i uvažavanje.

2. METODOLOŠKE NAPOMENE

U ovom istraživanju izbor uzorka varijabli sveden je na dve reprezentativne morfološke dimenzije (visina tela i telesna masa) zbog: Prvo: mogućnosti instrumentalizacije visine i mase tela u populacijskim razmerama. Drugo, ove dve dimenzije emituju najreprezentativniji deo čitavog morfološkog statusa. Treće, praktični razlozi parametrizacije ovih dimenzija i četvrto, mogućnost adekvatnije komparabilnosti ovih dimenzija tokom dužeg vremena.

Upravo u ovom istraživanju primenjena je temporalna komparativna metoda longitudinalnog karaktera kako bi se u pedesetogodišnjem periodu detektovale određene tendencije i obezbedile pretpostavke za pouzdanije projekcije posmatranih dimenzija. Jer, bez praćenja i poređenja nije moguće konstatovati ni sličnosti ni istovetnosti s jedne, ni razlike i suprotnosti s druge strane, bez kojih nije moguće ni naučno saznanje kako relacionih tako i drugih naučnih sudova.

Ova metoda diktira posebno ponašanje, upravo u antropološkim istraživanjima zbog poznatog otpora ove kategorije ispitanika prema inspekciji sopstvenog psihosomatskog statusa i njegove prezentacije široj javnosti.

Analizom je obuhvaćeno 4089 fudbalera reprezentativnog nivoa (Jugoslavija, Bugarska, Danska, Rumunija, Albanija), prvoligaškog nivoa (SSSR, Engleska, Italija, Jugoslavija, Slovenija) i jedan broj fudbalera iz nižih nivoa takmičenja (III-IVstepen), prezentiranih u tabeli broj 1.

Tabela 1. Visina i težina jednog broja evropskih fudbalera

UZORAK	AUTORI(POREKLO FUDBALERA)	GOD.	VISINA	TEŽINA
220	BUNKIN I DR. , PRVOLIGAŠI SSSR	1928.	170.3	66.0
228	V.SMODLAKA,BALKANSKI REPREZENTATIVCI I FUDBALERI BEOGRADA	1946.	171.53	67.89
829	KRESTOVNIKOV, PRVOLIGAŠI SSSR	1947.	172.0	66.9
28	RYZAKOWA , PRVOLIGAŠI SSSR	1949.	172.4	70.5
200	GRAYEWSKA I DR. , PRVOLIGAŠI SSSR	1953-59.	175.0	72.7
300	GRAYEWSKA I DR. , PRVOLIGAŠI SSSR	1961.	175.9	73.4
725	Đ.NOVAK Ž.GAVRILOVIĆ (NOVI SAD) *	1962.	170.0	70.29
470	GRAYEWSKA I DR , PRVOLIGAŠI SSSR	1966.	175.6	73.5
56	J.NOVAK R.JESCHIKE N.PRIBILI I i II LIGA SLOVENIJE	1973.	178.5	75.4
625	N.HRISTOV I DR. (SKOPLJE)	1976.	174.65	70.70
258	A.ŠIŠKOV (I LIGA) SSSR	1978.	176.1	71.86
26	S.ŽIVANIĆ Č.STAMENKOVIĆ (PRVOLIGAŠI)	1979.	176.0	67.7
33	M.GODIK J.SKOMORHOV, TRI NIVOVA	1983.	178.0	72.5
-	WHITE (ENGLSKA LIGA)	1988.	180.4+-1.7	76.7+-1.5
-	FAINA(ITALIJANSKI PROFESIONALCI)	1988.	177.2+-0.9	74.4+-1.1
-	APOR -UJPESTI DOZJA-BUDIMPEŠTA	1988.	176.5+-1.7	70.5+-1.3
-	APOR(HONVED-BUDIMPEŠTA)	1988.	177.6+-1.1	73.5+-1.6
-	BANGSBO(DANSKI NACIONALNI TIM)	1988.	183.0	77.0
26	LJ.PEROVIĆ(CRVENA ZVEZDA-BGD 1991.)	1991.	181.8+-2.7	77.9+-2.3
28	LJ.PETROVIĆ(CRVENA ZVEZDA-BGD 1995.)	1995.	182.4+-4.6	79.0+-3.4
37	BRDARIĆ(JUGOSLOVENSKA A SELEKCIJA)	1997.	180.0+-5.5	75.9+-6.0

*Veoma hetetogen uzorak koji čine fudbaleri skoro svih nivoa takmičenja

3. ANALIZA REZULTATA

Analiza prikazanih rezultata na uzorku 4089 fudbalera.Tokom pedesetogodišnjeg perioda pokazuje neke već poznate spoljne determinante kao što su geografske, socijalne, ekološke, ekonomske, antropološke i dr. koje značajno participiraju u oblikovanju genetskim * zadatih morfoloških dimenzija.

Prvi set morfoloških podataka 1928. u istraživanju (prema N.D.Grayewska 1953.) emituje Bunkin i saradnici sa uzorka od 220 fudbalera.Oni svedoče da su fudbaleri u proseku visoki 170.3 cm uz masu tela od 66kg.

Prvo veliko istraživanje morfoloških parametara u posleratnom periodu u nas, obavio je poznati antropolog V. Smodlaka 1946. godine na uzorku od 288 ispitanika koje su sačinjavali fudbaleri iz Beograda i učesnici Balkanijade u Tirani 1946. Na Balkanijadi su učestvovali reprezentativci Albanije, Bugarske, Rumunije i Jugoslavije. Podaci iz tabele br.1 govore da period 1946-1966. beleži blagi rast visine za 4 cm i telesne mase fudbalera za nešto više od 5 kg.

Na uzorku sovjetskih vrhunskih fudbalera Ryzakowa (1949.) beleži povećanje visine (172.4) i telesne mase (70.5). Dakle to su prve tendencije rasta antropometrijskih parametara.

Sledeća merenja, trinaest godina kasnije, beleže visinu od 175.6 koja se tu i standardizuje uz telesnu masu od 73.5 kg.

U sovjetskom fudbalu A. Šiškov, 1978. beleži nešto veće dimenzije dominantnih morfoloških mera (visina-176.1 ,masa-71.86).

Drugu fazu značajnijeg rasta antropometrijskih vrednosti sovjetskih fudbalera pokazuju rezultati M. Godika i Skomorohova u istraživanju 1983. godine u kojem fudbaleri dostižu prosečnu visinu od 178 cm i masu od 72.5.kg.

Geografsko područje kao poznata determinanta rasta govori da su i u fudbalskoj selekciji te tendencije prisutne. Na primeru Danskog nacionalnog tima, ima prosečnu visinu od 183 cm i 77 kg telesne mase se to najbolje i primećuje.

Jugoslovenska selekcija iz 1997. pokazuje da je uhvatila korak sa tendencijama u okviru posmatranih morfoloških dimenzija. Tako, jugoslovenski reprezentativci dostižu visinu od 180 cm i telesnu masu blizu 76 kg.

S druge strane Mediteran po očekivanju lansira fudbalere znatno manjih longitudinalnosti, sa 177.2 cm i 74.4 kg telesne mase bez obzira što se radi o jednom broju stranih fudbalera među italijanskim profesionalcima

Evropski i nezvanični svetski prvak Crvena zvezda to postaje sa fudbalerima koji su dve posmatrane dimenzije koje pratimo doveli do impozantnih 182.4cm i 77.9kg.

I bez pomoći matematičkih procedura, one su u datim uslovima ,imajući u vidu date relacije imale svoje posebno mesto. Dakle i bez testiranja razlika to je životna, a ne samo statistička činjenica stavljena u funkciju selekcije koja je opredmećena * rezultatom.

V.Smodlaka i R.Brdarić i J.Niedzialkowski ove dve dimenzije prate i s obzirom na ulogu u timu (sistem igre).

V. Smodlaka prezentira rezultate s obzirom na funkciju u timu u okviru MW sistema. Podaci govore o dominantnoj visini golmana (175.6), centar fora, centar halfa i polutke. Tu su bekovi. Najniži su halfovi (167.9). Sve ih prati adekvatna masa tela koja je kod halfova i najniža (65.4). Slični trendovi se primećuju i kod druga dva autora (tabela 2):

Tabela 2. Visina tela i telesna masa fudbalera po mestu u timu

MESTO U TIMU	V.Smodlaka balkanske reprezentacije			R.Brdarić Yu A reprezentacije			J.Niedzialkowski Poljski prvligaši		
	Uzorak	Visina	Težina	Uzorak	Visina	Težina	Uzorak	Visina	Težina
GOLMAN	29	175.6	72.4	5	185.8+-5.3	83.2+-7.8	10	182.3	79.0
BEK	47	173.4	71.8	-	-	-	29	177.31	71.93
HALF	56	167.9	65.4	-	-	-	20	175.45	69.70
CENTAR HALF	24	175.9	70.5	-	-	-	-	-	-
CENTAR FOR	23	175.4	72.0	-	-	-	-	-	-
POLUTKA	37	174.5	68.6	-	-	-	-	-	-
KRILO	72	159-177	63.6	-	-	-	-	-	-
ZADNJI RED	-	-	-	8	181.3+-4.0	75.2+-4.8	-	-	-
SREDNJI RED	-	-	-	15	178.9+-5.7	75.1+-5.9	-	-	-
NAPADAČ	-	-	-	9	178.8+-5.2	74.5+-4.2	23	174.99	70.0

4. ZAKLJUČAK

1) U ovom radu analizirano je dvadesetjedno istraživanje telesne visine i mase tela tokom pedeset godina druge polovine XX veka na uzorku od 4089 vrhunskih fudbalera iz: Jugoslavije, Bugarske, Rumunije, Albanije, Danske, Engleske, Poljske, Italije, Mađarske, Slovenije.

2) Reprezentativna selekcija sa naših prostora tokom 50 godina povećala je visinu za više od 8 cm i telesnu masu tela za 8 kg.

3) Sedamdesetih godina došlo je do značajnijeg rasta ove dve primarne morfološke dimenzije.

4) Danska reprezentacija uz svoje geografske determinante svakako ugrađuje i sportsko postignuće posmatrano kroz ove dve dimenzije.

5) Analiza je pokazala da su sportsko postignuće i nivo takmičenja izvesno uslovljeni i vrednostima visine i telesne mase fudbalera.

5. LITERATURA

1. Grayewska N.D., M: Uticaj fudbalskog treninga na organizam, SP 72/5-6
2. Elsner B., Bravničar M., Mesarić V.: Merenja igrača slovenskih omladinskih reprezentacija. Trener k79/1
3. Joksimović S.: Antropološke karakteristike fudbalera u odnosu na rang takmičenja. Zbornik radova filozofskog fakulteta u Nišu k81
4. Joksimović S. i saradnici: Odnos antropometrijskih varijabli i eksplozivne snage kod veznih igrača u fudbalu (u Niškom regionu).FK-Sk.k81/4

5. Elsner B.: Modelne karakteristike fudbalera-omladinaca. TK k81/1
6. Elsner B.: Kanoničke relacije nekih morfoloških i motoričkih dimenzija psihosomatskog statusa mladih fudbalera. DD, FFK Ljubljana 1982.
7. Brdarić R.: Fitnis fudbalera na evropsko-jugoslovenskoj paraleli. Fudbal k97/5
8. Živanić S., Stamenković Č.: Sportsko medicinski aspekti takmičarskog neuspjeha jedne prvoligaške fudbalske ekipe. ŠMO k79/7
9. Aleksić V.: Uporedna analiza telesnih karakteristika i motoričkih sposobnosti fudbalskih reprezentativaca Jugoslavije, kandidata za takmičenje na svetskom prvenstvu u Španiji. M, Bg 1982.
10. Godok M., Skomorohov J.: Faktorska struktura specijalne pripremljenosti fudbalera.
11. Stamenković B.: Komparativna analiza psihosomatskog statusa fudbalera različitih rangova takmičenja. Beograd 1984.
12. Verdenik Z.: Određivanje homogenih grupa na osnovu nekih motornih i antropometrijskih karakteristika kod fudbalera omladinaca iz SR Slovenije. Ljubljana 1985.
13. Sekereš. S.: Relacije morfoloških karakteristika i motoričkih sposobnosti mladih fudbalera u SAP Vojvodini. N. Sad 1985.
14. Stamenković B.: Komparativna analiza relevantnih varijabli u psihosomatskom prostoru fudbalera različitih rangova takmičenja.
15. Imbronjev I.: Uticaj morfoloških karakteristika i bazičnih motoričkih sposobnosti na specifične motoričke sposobnosti fudbalera. N. Sad 1989.
16. Sotiris S.: Relacije između sistema morfoloških karakteristika, motoričkih sposobnosti fudbalera izrasta od 15 do 18 godina
17. Petrović Lj.: Komparativna analiza nekih antropoloških karakteristika dve generacije Crvene Zvezde. Bg 1998.
18. Niedzialkowski J.: Somatske karakteristike poljskih fudbalera
19. Novak Đ.: O fizičkom razvoju naših fudbalera. Beograd
20. Hristov N. i saradnici: Neki antropometrijski parametri o fudbalerima područja Skoplja
21. Aubrecht V.: Relacije morfoloških karakteristika u uspešnosti u fudbalu.

SOME MORFOLOGIC CHARACTERISTICS OF FOOTBALL PLAYERS

Summary

Dominant morfologic dimensions in football.

Set of morfologic dimensions as an important factor in selection of football players.

The morfologic dimension as an element of set of predictor variables in the level and quality of motor skills.

Tendencies in modelling morfologic structure according to modern systems of football play.